

ГЛАВА XXXIV

НОВОБЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА¹

Презъ време на турското владичество литературната дейность се ограничила съ нѣкои преводи отъ гръцки и съ снемане преписи отъ стари апокрифи и отъ сборници съ легенди. На полубългарски и полусръбски езикъ сж написани молитвитѣ, издадени отъ епископъ *Станиславовъ* за неговитѣ никополски павликяни (стр. 349).

Историята на новата българска литература се започва съ хрониката на монаха *Паисий Самоковски* (1762). Непосрѣдно следъ това идватъ съчиненията на ученика му епископъ *Софроний Врачански* (1739—1815). Освенъ „Кириакодромиона“ (Римникъ, 1806), първа печатна книга на новобългарски езикъ, той превелъ отъ гръцки много популярни съчинения и съставилъ свои записки (мемоари). Въ първата четвъртъ на сегашния вѣкъ (XIX в.) иеромонахъ *Хаджи Йоакимъ* напечаталъ въ Офенъ нѣколко книжки съ религиозно съдържание, а игуменътъ на Крали-Марковия манастиръ, *Кирилъ Пейчиновичъ* отъ Тетово, написаното отъ него на македонски говоръ „Огледало“.

Това били единични опити. Способната за животъ литература води началото си едва отъ 1824 год., когато нѣколцина букурещки и одески патриоти си поставили за целъ да спомагатъ за просвѣтата на своя народъ. На поменатитѣ по-горе (стр. 404) писатели д-ръ *Беронъ*, *А. Стояновичъ*, *Неновичъ*, *Пѣшаковъ*, *Сапуновъ*, които живѣли въ Влашко, предстояло първомъ да дадатъ учебници на възникналитѣ училища. *Беровичъ* или *Беронъ* († 1871) написалъ на български езикъ само букваря (1824); на френски той написалъ редица парадоксални съчинения по физика, на гръцки — нѣколко брошури и на нѣмски една книга върху славянската философия (Прага, 1855 год.). Изъ подъ перото на *Стояновича* и на приятеля му *Пѣшакова* излѣзли първитѣ поетични опити по подражание на народнитѣ пѣсни и на руски образци². *В. Е. Априловъ* писалъ на руски; само съчинението му за славянскитѣ апостоли е издадено на български езикъ³.

Голѣма услуга на младата писменость оказали двамата Неофитовци. Рилскиятъ игуменъ *Неофитъ* отъ Родопъ (стр. 406) издалъ първа българска граматика (Крагуевацъ, 1835); сетне житието на Св. Иванъ Рилски (Бѣлградъ, 1836, 1870), старословѣнска христоматия съ гръцко-словѣнски речникъ (Цариградъ, 1852). Сжщиятъ превелъ на народенъ езикъ Новия Заветъ за американскитѣ мисионери; наистина, първото издание (Смирна, 1840) по заповѣдъ на патриарха било унищожено, ала другитѣ следъ него се разпространили въ повече отъ 30,000 екземпляра⁴. Хилендарскиятъ архимандритъ *Неофитъ Бозвели* отъ Котелъ (стр. 407) на 1835 год. издалъ една енциклопедия въ шесть части (Славено-болгарское дѣтководство), въ която особено бележитъ е географията на България. Отъ него останали въ рѣкописъ до 25 съчинения, между тѣхъ и единъ откъслекъ отъ негови записки⁵. Трѣбва да